

SCHAKEL 25

Port Betaald

SEPTEMBER 2022

Drenthe
Fryslân
Groningen e.o.

HUMANISTISCH
VERBOND

De SCHAKEL, is het ledenblad van de afdelingen Fryslân, Groningen en Drenthe e.o. van het Humanistisch Verbond.

De Schakel verschijnt 4 x per jaar.

de komende nummers:

9 december 2022 **deadline 18-11-22**

3 maart 2023 **deadline 10-2-2023**

9 juni 2023 **deadline 18-5-2023**

8 september 2023 **deadline 11-8-2023**

REDACTIEADRES SCHAKEL

Baukje Scheppink
Vijzelstraat 8, 8911 EW Leeuwarden
baukje.scheppink@gmail.com
0511-477083

WEBMASTERS

Groningen Welmer Boiten
welmerboiten@gmail.com
Drenthe. Henk van der Zijden
henkvanderzijden@outlook.com
Fryslân communicatie@hvfryslan.nl
Meer adressen en contactpersonen achter in de Schakel.

Een ander e-mailadres?

Geef het ook door aan het Landelijk Bureau, leden@humanistischverbond.nl, dan komen de e-mails - ook die van de afdelingen - in het vervolg op het goede adres terecht.

Bij de foto's in deze Schakel

De foto's en illustraties in deze Schakel zijn van de auteurs, gepubliceerd met toestemming van de maker of de Creative Commons licentie.

POSTADRESSEN EN SECRETARIATEN

Adreswijzigingen en opzeggingen naar:
Landelijke ledenadministratie
Humanistisch Verbond, Postbus 75490,
1070 AL Amsterdam 020-5219000
leden@humanistischverbond.nl

Groningen en Ommelanden

Humanistisch Centrum
W.A. Scholtenstraat 2, 9712 KW Groningen
Ieke Verveld, secretaris
secr.hvgron@gmail.com
Donaties: Penningmeester HV afd. Groningen
NL 69 TRIO 0391 04 29 47
Stichting Huisvesting HV Groningen
NL10 INGB 0004 1988 73

Fryslân

Postbus 2502, 8901 AA Leeuwarden
secretariaat@hvfryslan.nl
Marjoleine Beers, secretaris en ledenadm.
Facebook: Humanistisch Verbond Fryslân

Drenthe

Het Humanistisch Verbond Drenthe
Pottenbakkerstraat 49, 9403 VX Assen
secr.hvdrenthe@gmail.com
Fieneke Stronkhorst, secretaris
Facebook: Humanistisch Verbond Drenthe

Website

Heeft u al ontdekt dat er op onze landelijke website onder evenementen een pagina "wandelingen" staat?
<https://www.humanistischverbond.nl/laat-je-inspireren/wandelen/>

AGENDA NOORD

datum	afdeling	activiteit		29
woensdag 7 september 2022	Fryslân	Palaver Leeuwarden	Leeuwarden	11
dinsdag 13 september 2022	Drenthe	HV café	Assen	41
donderdag 15 september 2022	Fryslân	Palaver	Bolsward	18
dinsdag 20 september 2022	Fryslân	Workshop	St. Annaparochie	17
donderdag 22 september 2022	Fryslân	Filosofiecafé Fryslân	Leeuwarden, Tresoar	9
vrijdag 23 september 2022	Drenthe	Eten met gesprekstof	Tybaarlo	43
zondag 25 september 2022	Drenthe	Wandeling	Hooghalen	42
zondag 25 september 2022	Groningen	Zindag	Groningen	30
vrijdag 30 september 2022	Fryslân	Peulen & praten	Marsum	19
zaterdag 1 oktober 2022	Groningen	Bijeenkomst nieuwe leden	Groningen	35
woensdag 5 oktober 2022	Fryslân	Palaver Leeuwarden	Leeuwarden	11
woensdag 5 oktober 2022	Groningen	Cursus Moderne levenskunst	Groningen	6
woensdag 5 oktober 2022	Fryslân	Cursus Mens-zijn in de 21ste	Leeuwarden, Tresoar	5
donderdag 6 oktober 2022	Drenthe	Cursus Kennismaken met hum	Assen	4
zondag 9 oktober 2022	Fryslân	Filosofie veBP en wandelen	Leeuwarden, De Bres	13
zondag 9 oktober 2022	Groningen	Wandelen	Lieveren	29
dinsdag 11 oktober 2022	Fryslân	Cursus Kennismaken met hum	Leeuwarden	4
dinsdag 11 oktober 2022	Drenthe	HV café	Assen	41
woensdag 12 oktober 2022	Groningen	Cursus Moderne levenskunst	Groningen	6
woensdag 12 oktober 2022	Drenthe	Robbert Bodegraven	Assen	44
woensdag 12 oktober 2022	Fryslân	Cursus Mens-zijn in de 21ste	Leeuwarden, Tresoar	5
woensdag 12 oktober 2022	Groningen	Cursus Moderne levenskunst	Groningen	6
donderdag 13 oktober 2022	Fryslân	Filosofiecafé Fryslân	Leeuwarden, Tresoar	9
zaterdag 15 oktober 2022	Groningen	Eigen humanisme	Groningen	
woensdag 19 oktober 2022	Groningen	Cursus Moderne levenskunst	Groningen	6
woensdag 19 oktober 2022	Drenthe	Eten met gesprekstof	Assen	43
woensdag 19 oktober 2022	Fryslân	Cursus Mens-zijn in de 21ste	Leeuwarden, Tresoar	5
donderdag 20 oktober 2022	Groningen	Cursus Kennismaken met hum	Groningen	4
woensdag 26 oktober 2022	Groningen	Cursus Moderne levenskunst	Groningen	6
woensdag 26 oktober 2022	Fryslân	Cursus Mens-zijn in de 21ste eeu	Leeuwarden, Tresoar	5
zondag 30 oktober 2022	Drenthe	Wandeling	Smilde	42
zondag 30 oktober 2022	Groningen	Zindag	Groningen	31
woensdag 2 november 2022	Fryslân	Palaver Leeuwarden	Leeuwarden	11
woensdag 2 november 2022	Groningen	Cursus Moderne levenskunst	Groningen	6
vrijdag 4 november 2022	Drenthe	Stine Jensen	Assen	44
zaterdag 5 november 2022	Groningen	De dialoog	Groningen	7
dinsdag 8 november 2022	Drenthe	HV café	Assen	41
woensdag 9 november 2022	Groningen	Cursus Moderne levenskunst	Groningen	6
donderdag 10 november 2022	Fryslân	Palaver	Bolsward	18
zaterdag 12 november 2022	Groningen	Ecohumanisme	Groningen	39
zondag 13 november 2022	Groningen	Wandelen	Roden	29
zondag 13 november 2022	Fryslân	Filosofie veBP en wandelen	Leeuwarden, De Bres	13
woensdag 16 november 2022	Drenthe	Eten met gesprekstof	Loon	43
donderdag 17 november 2022	Fryslân	Filosofiecafé Fryslân	Leeuwarden, Tresoar	9
zaterdag 19 november 2022	Groningen	Verdiepingsdag	Groningen	
zondag 27 november 2022	Drenthe	Wandeling	Oudemolen	42
zondag 27 november 2022	Groningen	Zindag	Groningen	31
dinsdag 6 december 2022	Fryslân	Palaver Leeuwarden	Leeuwarden	11
zondag 11 december 2022	Groningen	Wandeling	Paterswolde	29
zondag 11 december 2022	Fryslân	Filosofie veBP en wandelen	Leeuwarden, De Bres	13
dinsdag 13 december 2022	Drenthe	HV café	Assen	41
donderdag 15 december 2022	Fryslân	Filosofiecafé Fryslân	Leeuwarden, Tresoar	9
zondag 18 december 2022	Drenthe	Wandeling	Boomkroondag	42
zondag 8 januari 2023	Fryslân	Filosofie veBP en wandelen	Leeuwarden, De Bres	14
zondag 12 februari 2023	Fryslân	Filosofie veBP en wandelen	Leeuwarden, De Bres	14
zondag 12 maart 2023	Fryslân	Filosofie veBP en wandelen	Leeuwarden, De Bres	14

Cursussen in het Noorden

KENNISMAKEN MET HUMANISME

Kennismaken met humanisme

Hoe kan je bijdragen aan meer verbondenheid? Hoe blijf je kritisch én open, ook als iemands mening sterk verschilt met de jouwe? Hoe kan je omgaan met tegenstrijdigheden tussen je kernwaarden en je leefstijl? Wat geeft het leven zin? Ontdek in een avond wat het

humanisme kan betekenen voor je (nieuwe) antwoorden. Denkers als Erasmus, Arendt, Spinoza en Manschot helpen je hierbij. Je krijgt inzicht in je eigen, praktische wijsheid en wat jij belangrijk vindt.

De cursusavond is interessant voor iedereen die zich wil verdiepen in humanisme, met elkaar in gesprek wil gaan, en nieuwe inzichten wil opdoen. Je kunt ook eigen vragen inbrengen. Dit najaar kun je meedoen in Assen, Leeuwarden en Groningen.

Drenthe

donderdag 6 oktober 2022

van 19:30 – 22:00 uur

OF-US, Lauwers 9, Assen

Docent Ingrid Bouma

Aanmelden: [humanistischverbond.nl/khassen](https://www.humanistischverbond.nl/khassen)

Fryslân

dinsdag 11 oktober 2022

van 19:30 – 22:00 uur

Tresoar, Boterhoek 1, Leeuwarden

Docent Ingrid Bouma

Aanmelden: [humanistischverbond.nl/khleeuwarden](https://www.humanistischverbond.nl/khleeuwarden)

Groningen

donderdag 20 oktober

van 19.30 – 22.00 uur

Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2, Groningen

Docent Ingrid Bouma

Aanmelden: humanistischverbond.nl/khgroningen

Ingrid Bouma houdt zich bezig met alles wat met zelf denken en samen leven te maken heeft. "Startpunt daarbij is de eigen identiteit, doel is bepalen welke waarden voor jou van belang zijn." Hierbij verbindt zij het denken zoveel mogelijk met het doen.

Cursus: Mens zijn in de 21^e eeuw

De oorlog in Oekraïne, aardbevingen in Groningen, de opwarming van de aarde en het stijgen van de zeespiegel: het roept nieuwe vragen op over het leven, onze relaties met anderen, en de omgang van de mens met de aarde, onze medebewoners en de natuur. Hoe wil je leven? Wat is belangrijk voor je? Hoe blijf je bewuste, eigen keuzes maken, die bij je passen?

In 4 woensdagmiddagen verdiep je je in teksten van hedendaagse denkers en sta je stil bij actuele thema's en prangende vragen en dilemma's die daarin op ons afkomen. Er is veel ruimte voor discussie en dialoog, om je te laten nadenken over alle aspecten. Je leert om met een onderzoekende blik te kijken.

Zo kom je vaak tot verrassende, nieuwe antwoorden en dat heeft betekenis voor je eigen leven. Op 5 oktober start een editie in Leeuwarden!

Fryslân

reeks van 4 woensdagmiddagen:

5, 12, 19 en 26 oktober

van 14:00 – 16:30 uur

Tresoar, Boterhoek 1, Leeuwarden

Docent Ronald Hünneeman

Anmelden: humanistischverbond.nl/mensleeuwarden

Cursus: Moderne levenskunst

Waarom leef ik zo? Hoe kies ik wat bij mij past? Tijdens deze cursus ga je op zoek naar antwoorden. Door je te verdiepen in filosofie, te praten en te oefenen, leer je scherper te denken over je eigen leven en wat je belangrijk vindt. Want daar gaat het om in deze cursus, jouw vragen over hoe te leven. De cursus start op 5 oktober in Groningen.

Lees ook de persoonlijke ervaringen van Hedwig Udding-Blok op pagina 46

Groningen reeks van 6 woensdagavonden:

5, 12, 19 en 26 oktober en 2 en 9 november 2022,

van 19:30 – 22:00 uur

Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2, Groningen

Docent Ronald Hünneeman

Lees meer en meld je aan humanistischverbond.nl/levenskunstgroningen

Docent is Ronald Hünneeman. Hij geeft al ruim 25 jaar filosofieonderwijs, waarbij de alledaagse relevantie van theorieën centraal staat. In cursussen,

DE VERBINDEND IN GESPREK DIALOOG

stand-up filosofie en theater wil hij mensen aan het denken zetten, vastgeroeste denkpatronen loswrikken, om zo meer ruimte te krijgen voor nieuwe denkwegen.

Verdiepingsdag De dialoog

Het publieke debat verhardt. Hoe blijven we in dialoog met elkaar? Dat vraagt een open, onderzoekende en nieuwsgierige houding. Een belangrijk onderdeel van het humanisme. Op deze verdiepingsdag ga je aan de slag met verschillende dialoogmethodieken en theorieën en krijg je inzichten en denkkaders van verschillende filosofen aangereikt. De belangrijkste bron van wijsheid ben je echter zelf, met de andere deelnemers. Je (be)oefent samen de dialoog, onder begeleiding van een ervaren docent. Meedoen? Je kunt dit najaar meedoen in Groningen. Geef je op!

Groningen

zaterdag 5 november 2022

van 10.00 – 16.00 uur

Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2, Groningen

Docent Roland Gerritsen

Anmelden: humanistischverbond.nl/dialooggroningen

Verdiepingsdag: Goed leven, goede dood

Wat betekent een goed leven voor jou? Hoe kijk je naar de dood? Tijdens deze verdiepingsdag ga je samen met andere deelnemers op zoek naar je omgang met de dood. Je leert jezelf kennen, hoe je erin staat, wat je wilt maar ook wat je niet wilt. Hoe je het gesprek met een ander hierover voert. Inzichten van filosofen komen daarbij aan bod, maar de belangrijkste bron van wijsheid zijn de andere deelnemers en jijzelf.

Groningen

zaterdag 19 november van 10.00 – 16.00 uur

**Humanistisch
Centrum, W.A.
Scholtenstraat 2,
Groningen**

**Docent Roland
Gerritsen**

Meld je aan:

humanistischverbond.nl/GLGDgroningen

Docent/begeleider is Roland Gerritsen. Hij studeerde Humanistiek en heeft lang gewerkt als humanistisch raadsman in het gevangeniswezen. Hij begeleidt mensen bij keuzes in het leven.

Het Filosofiecafé Fryslân gaat weer van start!
Na de zomer bent u van harte welkom op een
viertal donderdagavonden van 20.00 – 22.00 bij
Tresoar!

Het programma kent qua thematiek een grote
diversiteit waarbij het uiteraard altijd om
'levensvragen' gaat die steeds gekoppeld zijn aan
bepaald type maatschappij of samenleving.

Op **donderdagavond 22 september 2022** spreekt **dr. Theo de Wit** over het zelfbeeld van landen en hoe die veranderen en doorwerking hebben op hoe er gekeken wordt naar daders en slachtoffers.

Op **donderdagavond 13 oktober 2022** zal **drs. Foeke Knoppers** ons verrassen op de zienswijze van Spinoza, die ingaat op wat een manier van leven is, die ons een samenleving brengt die wenselijk is en ons goed zou kunnen doen!

Op **donderdagavond 17 november 2022** is de ons inmiddels vertrouwde **dr. Jacob van Sluis** aan het woord over Martin Heidegger (1889-1976), de controversiële Duitse filosoof, wilde de vraag naar het “Zijn” opnieuw stellen. “Warum ist überhaupt Seiendes und nicht viel mehr Nichts? – Das ist die Frage.”

Op **donderdagavond 15 december 2022** zal **Erno Eskens ingaan** op de ontwikkelingen van het recht ten behoeve van de dieren en plantenwereld en wat dat betekent voor onze manier van denken en handelen. Juist aan het einde van 3 avonden over de mens is het o.i. inspirerend om eens even de blik op de ecologische wereld te richten en stil te staan bij wat mogelijk verschuivingen in onze opvattingen ten behoeve van de natuur kunnen zijn.

We hopen dat deze avonden weer net zo goed bezocht worden als voor de Coronaperiode en dat er enthousiast en actief op de sprekers gereageerd zal worden. We zijn buitengewoon verheugd dat de avonden weer mogelijk zijn en dat bovengenoemde sprekers bereid zijn om naar het noorden af te reizen en met ons in gesprek te gaan! Wellicht kunt u eens een nieuw geïnteresseerde uitnodigen om mee te gaan!

Aanvang 20.00 uur, inloop vanaf 19.30, Tresoar Boterhoek 1, Leeuwarden,
entree €5,=

BBBRRR

Ons land glijdt langzaam af. Althans, zo voelt het. De overheid faalt bij herhaling, de gekozen volksvertegenwoordiging heeft het druk met elkaar de maat te nemen, bolle woorden en weinig daden. Een ontactische actie van een minister legt een etterend conflict met onze agrariërs, gewoonlijk boeren genoemd, bloot. En de BBB, BoerBurgerBeweging, spint er garen bij. Als kind was ik in Fryslân altijd op de boerderij te vinden. Ik genoot van de geur van mest en kuil en van de bezigheden op de boerderij. Ik heb datzelfde gevoel nog als ik door het Friese platteland fiets, de boerderijen ruik en de ooievaars in het veld zie. De boeren maken zich terecht zorgen over hun toekomst en staan voor fundamentele en verstrekkende keuzes. Ze hebben het volste recht zich te laten horen en verdienen gehoord te worden. Maar een deel kiest voor terreur, niet alleen om hun ongenoegen kenbaar te maken maar vooral om hun zin te krijgen. De groep populisten aangevuld met de beroepsrellschoppers lift gratis mee. Ze plegen misdrijven en, zo heet dat tegenwoordig, ze komen er mee weg. Geweld en bedreiging lijken middelen te zijn die werken. De handhaving is minimaal. De tijd dat Boeren, Burgers en Buitenlui in één adem werden genoemd ligt ver achter ons.

Ik behoor tot de generatie die zowel de autoritaire als de antiautoritaire opvoeding heeft meegemaakt. De drie R's, Rust, Reinheid en Regelmaat waren heilig. Het kostte me moeite om me aan dat harnas te ontworstelen. Nu schieten we door. Veel kinderen worden verwend, alles kan, alles mag, grenzeloos, mateloos, het woord 'nee' is de opmaat voor een conflict. Overdrijf ik? Ik ga ook nu uit van de drie R's: Ruimte zonder Regels geeft Rotzooi. Alle dienstverlening heeft last van veeleisende en onredelijke klanten. "Ik wil het nu" is de moraal. Het uitgaansleven, de voetbalwedstrijden, worden broeïnesten voor geweld. De politie heeft het, na twee jaar coronarust, op

donderdagavond weer druk in Leeuwarden. Naast de vertrouwde BOB doet ook de BBB opnieuw zijn intrede: Bewust Beschonken Bestuurder. De handhaving is minimaal. Ik heb al jaren geen alcoholcontrole meer gezien.

Soms realiseer ik me dat ik bewust positieve ervaringen probeer vast te houden als tegenhanger voor bovenstaand fatalisme. Ik kan genieten van mijn, ook wel een beetje verwende, kleinkinderen, van de Stichting Ambulancewens, hoe een klein Gronings dorp samen de opvang van Oekraïense vluchtelingen regelt, het Bosk in Leeuwarden, mijn vrijwilligerswerk bij Humanitas, hoe Wim Daniels speelt met taal of dat de commandant der strijdkrachten op een boot staat bij de Amsterdam Gay Pride. Ik ben trots op de veelkleurige regenboogvlag die voor mij hét symbool is van diversiteit en acceptatie. Ik koester de principes van HV Fryslân: BBB, Betrouwbaar, Betrokken en Benaderbaar en denk dan: zo is het goed. We gaan weer een mooi seizoen tegemoet vol lezingen, gespreksgroepen, cursussen, wandelingen en ontmoetingen. Ik kan me daar intens op verheugen.

Soms is het zo eenvoudig zoals in de dagelijkse cartoon in de NRC: 'Fokke en Sukke hebben de oplossing: als iedereen nou eens normaal ging doen!'

Jan Wijbenga
Voorzitter HV Fryslân

PALAVERDATA
Leeuwarden

De Palavergroep in Leeuwarden komt in het najaar bij elkaar op 7 september, 5 oktober, 2 november en 6 december. Inlichtinge bij Jan Wijbenga, 06 22958047

2022-2023

JAARGANG

31

Bekwaam? WERELDBURGER

Veel oude Grieken leefden in een stadstaat, een polis. Om succesvol in zo'n polis te kunnen leven, moest een bewoner ervan, een vrije burger, een uitgebreide opleiding volgen. Zonder voldoende kennis en training van bepaalde vaardigheden bij bewoners kwam er van een polis weinig terecht. In de vierde eeuw voor Christus, de tijd van filosofen als Plato en Aristoteles, was het door de oorlog met Perzië voor Griekse burgers niet meer mogelijk om de leefwereld te beperken tot de eigen polis: de poliet werd kosmopoliet.

In onze moderne tijd is deze kosmos almaar groter geworden, en onze leefwereld groeit nog steeds. Het is voor moderne tijgers, mensen en virussen niet meer mogelijk om zich te verstoppen in een eigen holletje, een eigen stadstaat of groep; je moet meedoen met het grote geheel, of je wil of niet. Je proberen te onttrekken aan moderne wereldeconomie, milieucrisis of pandemie is kansloos.

Maar zonder voldoende kennis en vaardigheden meedraaien in de moderne kosmos zorgt voor problemen; zonder voldoende opleiding maakt ook een moderne kosmopoliet er een bende van.

In deze 31^e serie bijeenkomsten gaan we ons buigen over het opleidingsprogramma, het curriculum, voor de moderne kosmopoliet. Wat moet een bewoner van deze aardbol (e.v.) kunnen en kennen om succesvol mee te kunnen draaien?

Voor antwoorden op deze vraag gaan we te rade bij diverse klassieke en moderne filosofen, maar ook bij onszelf. Want ook wij zijn kosmopoliet, of we nou willen of niet.

9 oktober 2022

Het klassieke opleidingsprogramma.

Wat voor burgers heeft een stadstaat nodig? Wat kunnen wij leren van wat oude Grieken/Romeinen moesten leren? De Politeia van Plato en de deugdenleer van Aristoteles.

Inleider: Dr. Marcel Becker (filosoof – Radboud Universiteit Nijmegen)

13 november 2022

Hoofdzonden.

Als deugden richtlijnen zijn in de vorming tot deugdelijk burger, wat is dan de betekenis van de tegenhangers van deugden, de ondeugden of zonden? Culturele ontwikkeling verloopt vaak sneller dan biologische evolutie. We gaan relaties onderzoeken tussen gedrag van onbeschaafde oermensen, (hoofd)zonden, en de ontwikkeling tot moderne wereldburger.

Inleider: Drs. Ron Muijzer (mens- en taalwetenschapper)

11 december 2022

Van Artes Liberales tot Bildung: over de opleiding tot kosmopoliet.

Vanaf de Middeleeuwen werden jonge mensen voorbereid op het grote leven met behulp van de Artes Liberales. De zeven vrije kunsten, bestaande uit het trivium (taal, logica, retorica) en het quadrivium (algebra, meetkunde, muziek en astronomie). Wat betekent vrij hier, voor wie is het

onderwijs bedoeld, wat betekent kritisch, wat leidt de dans – is dat het trivium of het quadrivium? Toen al zat het onderwijs vol spanningen en dynamiek, en dat is niet overgegaan. In deze lezing wordt, uitgaande van de aloude Latijnse slogan 'Non scolae, sed vitae discimus' (wij leren niet voor de school, maar voor het leven), een overzicht geschetst van onderwijspogingen om kosmopolieten te vormen. Van de artes liberales via de grote onderwijsvernieuwers Newman en von Humboldt naar hedendaagse noties van Bildung.

Inleider: Prof.dr. Henk Procee (tot zijn emeritaat bijzonder hoogleraar wijsbegeerte in relatie tot academische vorming aan de Universiteit Twente)

8 januari 2023

Definities.

Wat moet verstaan worden onder een kosmopoliet? Wie/wat mag meedoen? En wie/wat niet? Wat is intelligent leven? Wat een menselijk individu? Oude grenzen vervagen en verschuiven, en zullen dat in de nabije toekomst waarschijnlijk sneller en ingrijpender doen o.i.v. robotica, digitalia en expansie. Misschien wordt het tijd voor een herdefiniëring van begrippen als 'leven' en 'een menselijk individu'.

Inleider: Dr.ir. Martijntje Smits (filosoof, ingenieur)

12 februari 2023

Verlichting en Romantiek.

Gedurende de Verlichting nam de kritiek op westers imperialisme toe. Franciscus van den Enden en de baron de La Hontan wezen al op de natuurlijke superioriteit van Noord-Amerikaanse 'Indianen' en Diderot lanceerde met zijn Histoire des deux Indes een vernietigende kritiek op westers kolonialisme. Diderot ging er prat op een kosmopoliet te zijn en Kant voorzag verlicht kosmopolitisme van een filosofisch fundament. Maar toen de Verlichting plaats maakte voor de Romantiek verloor het ideaal van het wereldburgerschap veel van zijn glans. De vraag luidt nog steeds of er wel zoiets mogelijk is als 'the view from nowhere'.

Inleider: Prof.dr. Wiep van Bunge (filosoof – Erasmus Universiteit Rotterdam)

12 maart 2023

Onze omgeving:

Hoe moet een moderne politie omgaan met zijn kosmos: de aarde (en andere planeten)? Over verdeling van rijkdom, omgaan met schaarste, exploitatie en zorg op wereldschaal en groter.

Inleiders: Drs. Frank Meester (filosoof/ publicist/musicus) en drs. Maarten Meester (filosoof, journalist, docent/student)

Tijd: Zondagmiddagen van 13.30 - 16.00 uur

Plaats: De Bres – Schoolstraat 4 – 8911 BH Leeuwarden

Kosten deelname: €10,- p.p. per bijeenkomst, € 50,= voor de hele serie. Voor de hele serie: vooraf overmaken op rekeningnummer NL 16 TRIO 0198 3836 65 t.n.v. penningmeester HV-Fryslân, onder vermelding van 'Filosofie XXXI'. Losse lezingen kunnen vooraf overgemaakt worden of voor de lezing contant worden betaald.

.Informatie: www.humanistischverbond.nl en <https://theaterdebres.nl>

Vragen: secretariaat@hvfryslan.nl app of sms naar: 06-33781823

Boekjes met samenvattingen van de vorige jaargangen lezingen zijn nog verkrijgbaar op papier en voor de eerste 25 jaar ook digitaal. Voor informatie over bestellen: zie de afdelingspagina's van Fryslân op de landelijke HV website, www.humanistischverbond.nl

In de serie “Filosofie voor een breed publiek” zijn op dit moment de volgende boekjes verkrijgbaar:

Boekje Ia en Ib -algemene thema's uit de filosofie

Boekje IIa en IIb -autonomie

Boekje IIIa en IIIb -zingeving

Boekje IVa en IVb -voortgang

Boekje Va en Vb -de mens: geest en materie

Boekje VIa en VIb -denkkrachten

Boekje VIIa en VIIb -levensstijlen

Boekje VIIIa en VIIIb -levenskunst

Boekje IXa en IXb -wat maakt het leven de moeite waard?

Boekje Xa en Xb -gevoel en verstand

Boekje XIa en XIb -geloof, hoop en.....

Boekje XIIa en XIIb -het menselijk (on)vermogen

Boekje XIIIa en XIIIb -deugend en ondeugend

Boekje XIVa en XIVb -de paradox van kracht en kwetsbaarheid

Boekje XVa en XVb -moderne levens lopen niet vanzelf
Boekje XVIa en XVIb -de kunst van het kiezen
Boekje XVIIa en XVIIb -goed ouder worden
Boekje XVIIIa en XVIIIb -ken uzelf
Boekje XIXa en XIXb -de ziel en het zelf
Boekje XXa en XXb -mijn leven als kunstwerk
Boekje XXIa en XXIb -burgerschap en vrijheid
Boekje XXIIa en XXIIb -veerkracht
Boekje XXIIIa en XXIIIb -leeftijd
Boekje XXIVa en XXIVb -mens en dier
Boekje XXVa en XXVb -grenzen
Boekje XXVIa,b en XXVIc -waarheid en verbeelding
Boekje XXVIIa en XXVIIb -moraal
Boekje XXVIIIa -gelijk / Boekje XXIX a - zeker weten
Boekje XXIXb – zeker weten? Boris van Meurs: 'Milieuproblematiek – de natuur en de aarde'
Boekje XXX a en b: Zeker weten? vervolg

Elk deel apart koste €5,25 (€2,25 voor het boekje en €3,00 porto). Een “paar” (a+b) kost €8,50 (€4,50 voor de boekjes en €4,00 porto). Vanaf de 28ste serie is de prijs van een boekje verhoogd naar €3,00.

Wanneer u de serie van 61 boekjes in één keer bestelt, kost dit €148,75 (€141,75 voor de boekjes en €7,00 porto).

U kunt de boekjes bestellen door overmaking van het betreffende bedrag (met vermelding van het nummer van het gewenste boekje. Ook graag uw adres vermelden) op banknummer NL16TRIO 0198 3836 65 t.n.v. Humanistisch Verbond Fryslân.

Wij hebben de serie I tot en met XXV ook in een **digitale versie** op één USB gezet.

Deze kost €25,00 excl. de porto kosten.

WANDELEN IN *Fryslân*

De zondagmorgenwandelingen in Fryslân worden maandelijks georganiseerd voorafgaand aan de filosofiemiddagen in De Bres, dus dit najaar op 9 oktober, 13 november, 11 december en volgend jaar op 8 januari, 12 februari en 13 maart. Inlichtingen: secretariaat@hvfryslan.nl

WORKSHOP

Dankzij de oproep voor de projectgroep Activiteiten van Hv Fryslan ontdekten wij de volgende workshop die wij van harte aanbevelen. Natuurlijk is iedereen uit heel Fryslan hiervoor uitgenodigd (wel eens in Sint Annaparochie geweest?). De organisator van deze workshop is (jong) lid van HV en heel benieuwd naar de gedachteswisseling en zij niet alleen!

Hieronder de info. Aanbevolen dus!

afbeelding: Paula Verbeem

Een maatschappij vol waarden, en jij?

In onze maakbare samenleving, kun je het gevoel krijgen dat het nooit genoeg is. Je doet zo je best om wat van je leven te maken, maar wie bepaalt eigenlijk wat een gelukt leven is? Doe je dat zelf of probeer je, bewust of onbewust, te voldoen aan sociale normen die mensen uit jouw omgeving of de media je voorspiegelen? Tijdens de eerste workshops gaan we op een interactieve manier in gesprek over onze (on)bewuste sociale normen en onderliggende waarden. Tijdens de tweede bijeenkomst bespreken we de vraag: Is je leven vol waarden ook echt waardevol, of zijn er mogelijke alternatieven?

In onze maakbare samenleving, kun je het gevoel krijgen dat het nooit genoeg is. Je doet zo je best om wat van je leven te maken, maar wie of wat bepaalt eigenlijk wat een gelukt leven is? Doe je dat zelf of probeer je, bewust of onbewust, te voldoen aan sociale normen die mensen uit jouw omgeving of de media je voorspiegelen? Een voorbeeld van zo'n sociale norm is, dat we allemaal de beste versie van onszelf moeten worden. Deze

norm kan ons ver brengen, maar ook een enorme prestatiedruk geven of zelfs faalangst. Tijdens de eerste workshops gaan we op een interactieve manier in gesprek over onze (on)bewuste sociale normen en onderliggende waarden. Tijdens de tweede bijeenkomst bespreken we de vraag: Is je leven vol waarden ook echt waardevol, of zijn er mogelijke alternatieven? Er is speciaal voor dit thema een leestafel samengesteld, deze bevat boeken met achtergrondinformatie vanuit de filosofie, psychologie, zingeving en sociologie.

Doelgroep: (jong)volwassenen, maximaal 20 deelnemers.

Locatie: Bibliotheek in Sint Annaparochie

Data: dinsdag 20 september en 4 oktober 2022, 19.30 tot 21.30 uur.

Opgeven: via de website van de bibliotheek: <https://ontdekdebieb.op-shop.nl/2690/maatschappij-vol-waarden/20-09-2022> en <https://ontdekdebieb.op-shop.nl/2691/maatschappij-vol-waarden/04-10-2022>.

Zuidwest Friesland **HV FRYSLÂN PALAVERGROEP**

Donderdag 15 september 2022, van 19.30 tot ca. 21.30 uur,

De Groene Weide, Snekerstraat 2 in Bolsward.

Thema: Wat doet deze tijd met veel machteloosheid mij nu? Vooruitkijkend wat kunnen we doen om hiermee te gaan? En welke onderwerpen bespreken we dit seizoen?

Donderdag 10 november 2022, van 19.30 tot ca. 21.30 uur,

De Groene Weide, Snekerstraat 2 in Bolsward.

Naast onze vaste deelnemersgroep nodigen we graag ook nieuwe deelnemers uit. Schroom niet eens een keer te komen proeven!

Peulen & Praten

Foto: Emma Verbeem

In de vorige Schakel stond een oproep voor leden van de Projectgroep Activiteiten van HV Fryslân. Die oproep was een succes en bij deze: we zoeken (zeker in andere regio) nog meer meedenkers en doeners. Inmiddels is de eerste activiteit van de projectgroep aan het opstarten en bent u zeer welkom in Marsum (kan ook met twee keer een s) Hieronder de informatie.

Peulen & Praten

Hou je van een goed gesprek en lekker eten, dan ben je aan het goede adres in Marsum. Elke laatste vrijdag van de maand koken we daar een lekkere plantaardige maaltijd, met één van de 70 verschillende soorten peulvruchten die op de markt in Leeuwarden verkrijgbaar zijn in de hoofdrol. Maar ben je dol op vlees, vis of zuivel, dan kan dit erbij worden geserveerd. Het gesprek tijdens het eten wordt opgang gebracht met enkele prikkelende vragen. Vind je het leuk om plantaardig te leren koken of heb je zin om te helpen, dan kun je om 17.00 binnenlopen. Om 18.00 uur ongeveer gaan we eten. Na afloop ruimen en wassen we gezamenlijk af. Niet leden zijn ook welkom, neem dus gerust een introducee mee.

Het woelige van het overgevoelige...

Alle mensen en dieren zijn met gevoelens geboren. En dat is maar goed ook. Ieder levend wezen heeft een duidelijk kernbelang: instandhouding van de soort. Vervolgens hierdoor twee kernbehoeften: voortplanting en overleven. Daar heb je gevoel voor nodig om adequaat in actie te komen en te reageren.

Om lekker te kunnen overleven heb je veelal ook andere mensen nodig. Kijk maar naar chimpansees en bonobo's, apen die sociaal vaak aardig op ons lijken. Daarom gaan we ook met andere mensen om. Voor ons bekenden en – door sociale media enorm toegenomen - onbekenden. Mensen die we aardig (lijken te) vinden en mensen die naar ons gevoel wel uit het oog mogen.

Ons sociaal gevoel bepaalt primair met wie we wel of niet willen omgaan. Dat gevoel heeft van oorsprong te maken met het willen overleven. Dit is bescherming tegen bedreigingen. Als we ons bedreigd voelen reageren we met een van de VVV's, Vechten, Vluchten, 'Vrijen'. Waar (heel veel) vroeger fysiek overleven de drang tot overlevingsactie was, is later het gevoel van eigenwaarde een zeer belangrijke aanvulling geworden.

Waarom? Je zeker voelen geeft je kracht. Vroeger was fysieke kracht voldoende. Enig moment ontstond ook het gevoel dat je psychisch zekerder voelen betere overlevingskansen zou bieden. Omdat eigenwaarde en eigen zekerheid in het gevoel steeds belangrijker zijn geworden, is gevoeligheid hiervoor een steeds sterkere rol gaan spelen. Dat is een glijbaan geworden naar overgevoeligheid. Maar er is een verschil tussen gevoeligheid en overgevoeligheid. Gevoeligheid komt op bij gebeurtenissen die direct feitelijke consequenties voor je hebben. Huwelijk, geboortes, start vriendschappen, ontslag, fysiek geweld, overlijden enz. Overgevoeligheid speelt veel meer bij meningen van anderen, levenservaring van je voorouders, die je dus niet zelf hebt meegemaakt en negatieve maar ook positieve benaderingen door derden. Dat zoiets tijdelijk je gevoel stuurt is begrijpelijk. Het onbeperkt laten sturen van je gevoel is overgevoel.

Lange tijd bestaat al een waarderingsdrang. Word je niet formeel gewaardeerd dan zou je er onvoldoende toe doen, zowel je innerlijkheid als uiterlijkheid. Dat vertaalt zich ook van gevoeligheid naar overgevoeligheid. Waardering geeft je meer kansen en succes. Alleen wordt dat breder getrokken dan zou moeten.

We kijken even naar de struikelblokken waar vrouwen vaak mee te maken krijgen. Vrouwen die mannen van seksuele overdadigheid beschuldigen. Vaak hebben ze zelf ja gezegd om een volgende stap in hun leven te kunnen maken, veel meetoo-ers dus. Zoals een aantal mannen daarmee omgingen en nog gaan is natuurlijk een respectloze benadering van een vrouw, dus volledig afkeurenswaardig. Maar ja... het lage eigenwaardegevoel maakt je afhankelijk. Dat leidt daarom tot in feite ongewenst 'vrijen', gestuurd door de angst dat bepaalde wensen van jou niet gerealiseerd gaan worden. En dat moet je op deze manier niet willen.

Als iemand negatief benaderd wordt door anderen voelt dat voor velen ook als een aanslag op hun gevoel van eigenwaarde. Minder gewaardeerd worden, meer angst.

Wat mij daarbij opvalt is dat de negatieve uiting naar iemand vaak gebeurt door onbekenden van de betrokkenen. Kijk maar naar gedoe in voetbalstadions of op straat tegen bepaalde groepen mensen. Eigenlijk betekent het dat degene die de negatieve opmerking maakt geen enkele feitelijk invloed op de ontvanger kan hebben. Wat heeft die vervelende opmerkingenmaker van invloed op jou? Daar hoeft je toch niet bang voor te zijn? Bij agressie krijg het natuurlijk een andere dimensie. Dan komen we in werkelijke gevoeligheid.

Het gebrek aan eigenwaarde leidt tot een onzeker gevoel. Dat wordt nu door anderen en de 'lijdende' mens gekoesterd. Het probleem wat daardoor ontstaat is dat de zwakte, dus de angst van die persoon alleen maar toeneemt. Meningingen over jou zijn alleen van belang als die mensen voor jou ertoe doen, zoals familie, vrienden, collega's. Maar ook niet alle. Zonder onderbouwing is er geen mening.

Voor alle duidelijkheid, ik vind in alle gevallen het negatief uiten en gedragen naar anderen onbeschoft en volledig respectloos.

Een ander gevolg van overgevoeligheid is dat ons vocabulaire afneemt.

Vooral ook met woorden die geen enkele negatieve omschrijving hebben. Discussies over wit en blank, het woord exotisch, enzovoort. Ik vind dat je degenen die deze woorden negatief gebruiken in de prullenbak moet gooien, maar niet de woorden. Want dat geeft juist aan die verkeerde schreeuwers een positief gevoel.

Ook het nadrukkelijk in de positief bedoelde schijnwerpers plaatsen van de meest negatief beschreeuwde groepen werkt averechts. Dat irriteert de negatievelingen zeer, waardoor ze vol in actie blijven. De negatief benaderde groepen zonderen zich hierdoor in beeld af van de overige Nederlanders. Vooral als ze ook nog een discriminerende groepsnaam gebruiken zoals Black Live Matters. Stel dat er White Live Matters zou staan... Beter is All Live Matters. Want het is juist niet omdat je anders bent dat je naar voren moet komen. Je zit net zoals alle andere mensen in elkaar, zoals ieder met je eigen karakter- en gedragstrekken. Dus je bent onderdeel van de groep Alle Levens. Nadrukkelijk apart etaleren zorgt voor meer negatieve benaderingen. Want nagenoeg alle mensen die 'op het podium' staan, zoals politici, wetenschappers, acteurs, journalisten enz. kennen negatieve uitingen. Dit is wel een andere dimensie dan bedreigingen. Door gewoon te zijn zoals je bent en wil zijn (ik heb het niet over criminelen...) word je gewoon onderdeel van de groep en speel je minder in het hoofd van die negatievelingen.

Natuurlijk moeten we er wel iets aan doen. Maar niet direct in de gevoeligheidssfeer. Breng de veel gekwetste groepen minder in interviews, maar meer in banen op de tv, in films, toneelstukken en dergelijke. Hierdoor ontstaat het beeld dat het doodnormaal is dat deze groepen mensen net zo zijn als anderen, niet extra opvallend. Daarnaast mag er best een programma nepnieuws voor de tv komen, waarin op goede wijze uitgelegd wordt dat en waarom bepaalde gedachten gebaseerd zijn op nepnieuws wat leidt tot negatieve benadering van mensen.

Meegaan met de overgevoeligheid versterkt niet de kracht van de negatief benaderde, integendeel. Het is een fenomeen waar de ouders en leraren tijdens de basis- en middelbare schoolperiode al actief de weerbaarheid van kinderen in moeten opvoeden.

We moeten wel alles in het werk stellen om die negatieve en zelfs agressieve benaderingen te stoppen. Het zou zelfs beter kunnen zijn de negatievelingen

vaker naar de psycholoog te brengen dan de negatief benaderden.

Wat mensen zich meer mogen realiseren is dat het werkelijke leven in nu en de toekomst ligt en niet in het verleden. Al helemaal niet als je dat verleden niet zelf hebt meegemaakt. Wil je het leven invullen op een wijze waarin jij gelukkig bent, moet je naar de toekomst kijken. Daar ga jij leven. Gooi de stomme, negatieve opmerkingen en ervaringen in de prullenmand, zodat die niet meer op je schouders steunen.

Want denk nog eens nuchter na. Waarom heeft een negatieve maar ook positieve, niet feitelijke opmerking zo'n betekenis voor jou, terwijl die dat eigenlijk helemaal niet heeft. Het is voor iedereen van belang zijn eigen feitelijke afwegingen te maken om het oordeel te wegen. Meegaan met de overgevoeligheid versterkt niet de kracht van de benaderde, integendeel.

Dit artikel is tamelijk zwart/wit geschreven met als doel dat wij eens zorgvuldig gaan kijken of we wel goed met bovengenoemde problematiek omgaan. Of er betere wegen naar Rome zijn...

Alhoewel niet behorend tot een van de genoemde groepen in dit artikel, heb ik dit wel vanuit een eigen levenservaring geschreven. Niet voor niets is mijn persoonlijk motto: Semper emergo.

Bob Boersma

VACATURES

HV FRYSLÂN

Het bestuur van HV Fryslân bestaat uit vier enthousiaste leden. Wij willen meer dan wijzelf kunnen realiseren. Wie komt ons helpen?

Wij zijn daarom dringend op zoek naar:

1. Een bestuurslid algemene zaken en communicatie

2a. Een vrijwilliger die de communicatie met de leden en andere belangstellenden verzorgt (e-nieuwsbrief, website, sociale media e.d.)

2b. Een vrijwilliger die ons assisteert bij het organiseren van activiteiten en cursussen.

Onze voorkeur gaat uit naar één vrijwilliger die beide taken vervult, maar een verdeling is uiteraard ook mogelijk.

Uitgebreide informatie kunt u vinden op onze website:

<https://www.humanistischverbond.nl/afdeling-fryslan-vacatures>

De invulling van de functies gebeurt in onderling overleg. Bij interesse en voor informatie kunt u contact opnemen met Jan Wijbenga (voorzitter@hvfryslan.nl) of Marjoleine Beers (secretariaat@hvfryslan.nl).

Wat inspireert ons?

DE JONGE
HUMANISTEN
GRONINGEN

In deze reeks artikelen beschrijven we wat ons het afgelopen kwartaal inspireerde, aan de hand van onze bijeenkomsten.

Deel 2: op bedevaart naar Franeker – door Ivo Hengst, met medewerking van Spoozhmay Wardak en Christoff Odendaal

Een van de tradities die we hebben ontwikkeld is een jaarlijkse 'bedevaart'. Begonnen als gezellig zomeruitje ter versterking van de onderlinge band, voegden we hier al snel het doel aan toe om dit uitje op een inspirerende plek te doen waar we ons kunnen verdiepen in de geschiedenis van humanisme,

vrijdenken, verlichting. In eerdere jaren deden we Aduard (Agricola) en Den Haag (Spinoza) aan. Vorig jaar bleven we in Groningen voor de Aletta Jacobswandeling en leerden we onder andere dat twee eeuwen voor Aletta Jacobs er ook al een vrouwelijke student was die ook nog eens als humaniste bekend stond. Die in Utrecht studeerde achter een gordijn om haar mannelijke medestudenten niet af te leiden.

Onder andere vanwege deze Anna Maria van Schurman togen we deze zomer naar Franeker waar zij enkele jaren woonde. Uiteraard ook vanwege Eise Eisinga om van dichtbij zijn fantastische planetarium te bewonderen waarmee hij het bijgeloof uit zijn tijd probeerde te bestrijden. Verder is Franeker de geboortegrond van filosoof François Hemsterhuis die we in Den Haag al hadden leren kennen als de 'Friese' Socrates. Al met al genoeg redenen om Franeker te bezoeken. 's Ochtends werden we door de

binnenstad rondgeleid door een gids. 's Middags vergaapten we ons aan het planetarium en bezochten we Museum Martena waarna we terug in Groningen de bedevaart met een bescheiden bacchanaal afsloten.

Deze dag brachten we door in een verrassend divers, 15-koppig, gezelschap, met variërende achtergronden: behalve Nederlands ook Duits, Zuid-Afrikaans, Afghaans, Iraans, Syrisch, en zelfs Drenthe was vertegenwoordigd. Gids Jan Olthof had zich op ons verzoek verdiept in de sporen van humanisme en verlichting in Franeker en de route daar helemaal op aangepast. Na de wandeling leverde hij ons zelfs een boekwerkje aan met daarin zijn voorbereidingen voor de rondleiding samengevat.

Maar eerst liet hij ons alle mooie plekjes zien vertelde verhalen van diverse verlichte bewoners van Franeker, bijvoorbeeld René Descartes die even in Franeker studeerde. Verder is mij Gadso Coopmans bijgebleven, een arts en vaccinatiepionier die inenting tegen pokken wilde ontwikkelen. Zijn dochtertje Johanna overleefde zijn experimenten treurigerwijs niet maar zijn geloof in de wetenschap hield stand. Dan was er nog Balthasar Bekker, een semi-atheïstisch theoloog en predikant die zich ondanks veel weerstand van collega's en kerkelijk leiders uitsprak tegen bijvoorbeeld het idee van zielsverhuizingen, bezetenheid door de duivel en het bestaan van de duivel. Met zijn boeken droeg hij bij aan het einde van de heksenvervolgingen en het bijschaven van het beeld van bewoners van dolhuizen: van bezetenen tot zieken.

Een van de andere deelnemers viel het op dat er zoveel verhalen over individuen te vertellen die allemaal hun steentje hebben bijgedragen aan de vooruitgang. Dit was voor hem de humanistische, moedgevende boodschap: je eigen rol in het geheel zie je vaak niet maar over eeuwen dragen velen bij aan het traject van de mensheid. 'Denk aan de boeren, de handelaars, de bouwvakkers, de ambtenaren - gewone mannen en vrouwen - die de omgeving hebben opgebouwd waarbinnen wetenschappelijke en maatschappelijke vooruitgang plaats heeft weten te vinden. Individuen, hun dagelijkse activiteiten en de omgeving die zij voor elkaar creëren, doen ertoe.'

Voor weer een andere deelnemer sprong er toch wel één dapper en zelfverzekerd individu bovenuit als 'een van de meest indrukwekkende figuren uit haar tijd, in een masculiene samenleving waarin - na God - mannen alles bepaalden'. Dat is natuurlijk Anna Maria van Schurman. Zij moet inderdaad een opmerkelijk geniaal persoon zijn geweest met uiteenlopende talenten: ze correspondeerde met internationale groten uit die tijd, sprak meer talen dan Frans Timmermans, was een begenadigd dichter en kunstenaar, verdiepte zich in uiteenlopende onderwerpen als literatuur, insectenkunde, medicijnen en theologie en zette zich in voor onderwijs aan vrouwen.

Wat ik mij steeds bleef afvragen is wat haar beweegredenen geweest zijn om zich op latere leeftijd aan te sluiten bij de labadisten, in tamelijke afzondering van de gewone wereld. Als geleerde, kunstzinnige vrouw van de wereld ligt het niet meteen voor de hand om jezelf een sober regime opleggen in een kleine sekte. Ze was blijkbaar teleurgesteld geraakt in de gereformeerde kerk met predikers op hoge posities die ze niet zuiver genoeg vond en haar strijd om de kerk te hervormen leverde wellicht te weinig op. Aangetrokken door de ideeën van Jean de Labadie ging ze deel uitmaken van zijn gemeenschap. Over de labadisten las ik dat ze geloofden in absolute gelijkheid tussen mannen en vrouwen en überhaupt gelijkheid tussen de aanhangers. Verder was de Bijbel en kerkgang niet leidend maar was de innerlijke aanwezigheid van God belangrijker. Dergelijke geloofspunten zullen haar vast aangesproken hebben, maar het blijft een opvallende en voor mij niet helemaal te begrijpen wending.

WANDELEN in *Groningen*

Zondag 9 oktober In de buurt van Lieveren

Parkeren bij de gedempte Oostervoortsche Diep, gelegen aan het einde van de weg Zuidesch tussen Lieveren en Langelo. De parkeerplaats ligt ongeveer 1 km van Café Hart van Lieveren.

Zondag 13 november in het Mensingebos bij Roden

Vanuit Roden rijdt men via de Mensingeweg richting Lieveren, de parkeerplaats ligt aan de rechterkant van de weg in het bos.

Zondag 11 december in Landgoed De Braak bij Paterswolde

Parkeren bij de ingang van het landgoed, gelegen aan de B-weg van de Hoofdweg t/o de weg naar Huize Vennebroek, ongeveer 1,5 km vanaf de rotonde gelegen aan het einde van de Meerweg.

Alle wandelingen starten om 10.30 uur en zijn tussen 3 a 4,5 km.

Deelname aan de wandelingen is gratis.

Na afloop gaan we iets in de buurt drinken. Drankjes na afloop zijn voor eigen rekening.

Inlichtingen Pieter en Marijke Hofman

Tel: 0592 343595

Mobiel: 06 1900 30 43 email: hofbak@ziggo.nl

ZINDAG

Sunday Assembly

ZONDAG 25 SEPTEMBER
Humanistisch Centrum
Inloop: 10:30 | Start: 11:00

NIEUW BEGIN

In 2020 waren we begonnen. Met als thema 'begin' hadden we een eerste 'Zindag'; een deels op het concept van de Sunday Assembly geïnspireerde zondagsbijeenkomst bedoeld voor mensen die diepgang zoeken in het leven, maar zich niet thuis voelen in een religieuze omgeving; mensen die op zoek zijn naar zingeving en betekenisvolle verbinding, maar niet op zoek zijn naar God. Corona stond daarna een vervolg in de weg. Nu voelen we ruimte voor een 'nieuw begin'.

Op Zindag komen we samen om het leven en ons menszijn te vieren, te erkennen dat niemand foutloos is en om elkaar te inspireren een beter mens te zijn. Tijdens onze volgende bijeenkomst staat het thema 'nieuw begin' centraal. Aan de hand van beeldmateriaal, voordrachten, muziek en uiteraard gesprek geven we vorm aan dit thema. De bijeenkomst staat open voor iedereen, dus wees welkom en sluit aan! De bijeenkomst duurt ongeveer een uur en sluiten we daarna af met koffie/thee met taart en ruimte voor informele uitwisseling. Voel je vrij om ook iets lekkers mee te nemen!

- Zondag 25 september
- Humanistisch Centrum | W.A. Scholtenstraat 2, Groningen
- Aanvang: 11.00 uur (inloop vanaf 10:30 uur)
- Toegang gratis. Taart meebrengen wordt zeer gewaardeerd!
- Aanmelden is niet nodig

Ook op 30 oktober en 27 november zijn Zindagen gepland. Zelfde tijd, zelfde plaats. De thema's worden later bekend.

OPROEP: VERSTERKING GEZOCHT

Vind je Zindag een interessant concept en lijkt het je leuk om te helpen bij het vormgeven van volgende edities? Sluit je aan bij de organisatie door een bericht te sturen naar zindag@hvgroningen.nl

Marijke van de Hel, Gerrya Tonkes, Welmer Boiten en Ivo Hengst

Afscheid secretaris Stichting Huisvesting

De blocnote is gesloten voor onze secretaris Noor Janse. Vier jaar offerde ze haar tijd op als energiek bestuurslid van de Stichting Huisvestig van het Humanistisch Verbond Groningen, SHHVG. Ze werkte zaken die nog steeds waren blijven liggen grondig af.

Nieuwe leden zullen tijdens de eerste kennismaking dankzij haar epistel lezen wat de Stichting inhoudt. De andere zaken zijn meer van technische aard en behoeven hier geen uitleg.

Noor werd zeer gewaardeerd en de overige bestuursleden belegden een speciale vergadering voor haar.

Na veel lofuitingen werd haar een cadeau en een vrolijk bos bloemen aangeboden.

Opmerking: Wie zal haar opvolger worden? Veel werk is er niet meer, ongeveer twee keer per jaar vergaderen moet toch te doen zijn? Een gratis parkeerplaats hoort erbij. Reageer naar kees.stada@gmail.com of bel 0598 320706

Voorzitter Kees Stada reikt de bloemen uit aan Noor Janse

BOEKBESPREKING

door Victor Bom, Bibliotheekcommissie HVG

De soevereiniteit van het Goede

Iris Murdoch (vertaald uit het Engels door Thomas Crombrez, 2021)

Van de achterflap: Ruim 100 jaar geleden werd de Britse filosoof en romanschrijfster Iris Murdoch (1919 - 1999) geboren. Ze is vooral bekend om haar romans. Met haar boek *De zee, de zee* won ze de prestigieuze Booker Prize in 1978. Als filosofe is veel minder bekend in Nederland en België. Deze vertaling van haar hoofdwerk *De Soevereiniteit van het Goede* wil daar verandering in brengen. Het innerlijk leven van de mens lag Murdoch nauw aan het hart. 'Het is niet stil en duister binnenin', schreef ze. Ze verweet haar collega-filosofen dat ze de ziel hadden kapotgemaakt en vervangen door het ego. Met haar opmerkelijke inzichten gaf ze een scherpe kritiek op eigentijdse filosofen, zoals de existentialisten. Zo legde ze de focus van de moraalfilosofie opnieuw op de innerlijke wereld. Morele groei toont zich niet in hoe mensen handelen, maar in hoe ze denken, zien en voelen. In het nawoord laat Katrien Schaubroeck zien hoe het werk van Murdoch niet alleen uitnodigt om op een andere manier te kijken naar ethiek, maar ook naar de filosofie van de liefde.

De kern van het boek bestaat uit 3 hoofdstukken die staan voor lezingen die Murdoch in de jaren zestig gaf. De 1^e lezing uit 1962 'Het idee van volmaaktheid' gaat over het streven naar voortreffelijkheid van karakter en intellect als een houding die het midden weet te kiezen.

Het woord 'Aandacht', een sleutelbegrip in het werk van Simone Weil, wordt door Murdoch gebruikt om het idee uit te drukken van een rechtvaardige en liefdevolle blik gericht op een individuele werkelijkheid. Dit kenmerkt de actieve morele actor. Murdoch zet zich af tegen het existentialistisch-behavioristisch-utilitaristisch mensbeeld en wel omdat existentialisme afrekenet met het substantiële zelf en de nadruk legt op de solitaire, almachtige wil, omdat behaviorisme de betekenis en het bestaan van de handeling verbindt met wat algemeen waarneembaar is en omdat

utilitarisme veronderstelt dat de moraal zich alleen bezighoudt met openlijke handelingen en zich ook alleen daarmee kán bezighouden. De 2^e lezing 'Over God en het Goede' uit 1966 behoeft de toelichting dat Murdoch aanneemt dat God niet bestaat, maar dat het idee van God en transcendentie een psychologische krachtbron is en behoort tot de moraal. Verstand of intellect dat naar eenheid zoekt, is het evenbeeld van geloof. De 3^e lezing 'De soevereiniteit van het Goede boven andere concepten' uit 1967 geeft de essentie van haar filosofie weer.

Hoewel het Goede ondefinieerbaar is omdat het deelneemt aan het oneindige karakter van de werkelijkheid, verwijst het naar volmaaktheid, naar de poging de sluier van het zelfzuchtige bewustzijn op te lichten om de echte wereld te zien in het licht van een deugzaam bewustzijn, met aandacht gericht op het individuele en met gehoorzaamheid aan de werkelijkheid als een oefening in liefde. Gelet op de menselijke natuur kan deze poging niet helemaal succesvol zijn. Het Goede is soeverein boven andere concepten, zoals vrijheid, rede, geluk, mens en geschiedenis, die slechts gespecialiseerde aspecten van het menselijk gedrag zijn. Het Goede is ook soeverein boven het Schone en het Ware. Het concept dat volgens Murdoch nog het dichtst in de buurt van het Goede komt, is de liefde. Zou 'Handel met liefde!' niet de vertaling zijn van "Handel

volmaakt!'? Neen, het Goede is het magnetisch centrum waar de liefde als hoogste principe in de wereld van de deugden van nature naartoe beweegt. Het Goede is het brandpunt van de aandacht wanneer we de intentie hebben deugzaam te zijn. Liefde gaat over de kwaliteit van gehechtheid en ze vormt de energie en de passie van de ziel in haar zoektocht naar het Goede.

Hieronder nog een aantal markante quotes of stellingen en de slotvraag:

Niet h^oe de wereld is, is het mystieke, maar d^at zij is.

Ik neem aan dat de mens van nature zelfzuchtig is en dat het menselijk leven geen uitwendig doel of *telos* heeft. De psyche is een historisch bepaald wezen dat onophoudelijk voor zichzelf zorgt en als een machine energiebronnen nodig heeft om te werken. Een van haar belangrijkste bezigheden is dagdromen. Ze zoekt voortdurend troost.

De ontwikkeling van het menselijk bewustzijn is onlosmakelijk verbonden met het gebruik van metaforen. Deze dragen vaak een morele lading met zich mee.

De mens is geen combinatie van een hoogstpersoonlijke wil en een onpersoonlijke rationele denker. Hij is een wezen uit één stuk. De wil en de rede zijn dus geen volstrekt gescheiden vermogens van de morele actor.

De wetenschap kan de moraal op bepaalde punten instrueren en ze kan de richting veranderen, maar zij kan de moraal niet omvatten en dus evenmin de moraalfilosofie. Morele concepten bewegen zich niet binnen een harde wereld die door wetenschap en logica is opgebouwd. Ze bouwen voor andere doeleinden een andere wereld op.

Hoewel het Goede ondefinieerbaar is, weet de gewone man wel degelijk iets over het Goede: hij denkt dat sommige dingen echt beter zijn dan andere. Evenzeer kent hij het Kwaad. Doorgaans twijfelen we niet aan de richting waarin het Goede ligt.

Nederigheid is geen eigenaardige vorm van zelfverloochening, het is zelfloos respect voor de werkelijkheid en een van de moeilijkste deugden.

De ware kunstenaar onderwerpt zich aan een idee van volmaaktheid waarmee zijn werk voortdurend in verbinding treedt op een manier die schijnbaar van buitenaf komt.

Goede kunst biedt ons het genieten van wat voortreffelijk is en werkt verkwikkend voor onze beste vermogens en zet volgens Plato aan tot liefde in het hoogste deel van de ziel.

Vrijheid is volgens mij een gemengd concept. De ware helft ervan is een

naam voor een aspect van de deugd dat vooral te maken heeft met het verhelderen van je blik en met het leren beheersen van je zelfzuchtige impulsen. De andere helft is een naam voor de eigengereide bewegingen van de zelfzuchtige wil die we vanwege onze onwetendheid als iets autonooms beschouwen.

Zelf kwam ik na lezing van *De Soevereiniteit van het Goede* tot de misschien wel retorische vraag in dit neoliberale tijdperk: Wat is vrijheid waard als deze niet gericht is op het Goede?

Saamhorigheid

De Midzomerbijeenkomst op 19 juni luidde bij HV Groningen de zomer in. Gespreksthema was saamhorigheid. De Jonge Humanisten en HV Afdeling Groningen hadden deze avond samen georganiseerd. Er was die avond een mooi divers gezelschap - als je om je heen keek zag je diversiteit volgens allerlei dimensies. Het was een plezierige avond met muziek en poëzie.

Wat me vooral bijbleef is het kringgesprek over saamhorigheid. We spraken met elkaar over simpele vragen als: wat betekent saamhorigheid voor jou, wat betekent HV voor saamhorigheid en wat kan HV doen voor meer saamhorigheid?

Saamhorigheid in allerlei betekenissen kwam langs: verbondenheid, bondgenootschappelijk, geallieerd, gezamenlijk, solidair, verenigd zijn.

Velen spraken uit dat bij bijeenkomsten van HV inhoudelijke discussie wordt gewaardeerd, maar misschien meer nog het elkaar ontmoeten en het gesprek met elkaar aangaan. Spreken met mensen waar je nieuwsgierig naar bent en met wie je iets kunt delen. Bijeenkomsten waar je welkom bent, waar je mensen zult ontmoeten die open staan voor gesprek. Mensen met soms een heel ander leven dan jij, met verschillende levenservaringen.

Saamhorigheid ook van jongere en oudere mensen. De Midzomeravond was een avond waarin we het gesprek aangingen tussen jonge humanisten en 'gewone' humanisten, dat proefde wel naar meer.

In 2020 was HV Groningen net begonnen met Zindagen: zondagsbijeenkomsten bedoeld voor mensen die diepgang zoeken in het leven, maar zich niet thuis voelen in een religieuze omgeving; mensen die op zoek zijn naar zingeving en betekenisvolle verbinding, maar niet op zoek zijn naar God. Bijeenkomsten met een 'zinnig' thema, wat muziek en gesprek, en met koffie met wat lekkers.

Op de Midzomeravond spraken velen uit behoefte te hebben aan de saamhorigheid van dergelijke bijeenkomsten.

Door corona zijn de Zindagen gestopt, maar op zondag 25 september starten we weer met Zindagen. We verwachten daar saamhorigheid en gesprek, waarbij je van mening mag verschillen.

HV Groningen komt weer op gang. Nu vlamt de zomer nog. Na de zomer ontmoeten we elkaar weer. Er is veel, te veel misschien, waarover we ons druk maken en waarover we zorgen hebben.

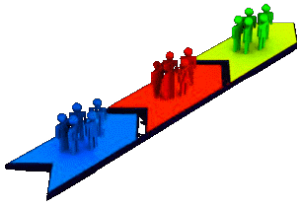
Maar bij HV in saamhorigheid het gesprek aangaan - ik zie er naar uit.

Lenie Kootstra
Bestuurslid Afdeling Groningen

Betrokken zijn bij de activiteiten in Groningen? Sluit je aan!

Werkgroep activiteiten HV Groningen

De afdeling Groningen en ommelanden heeft onlangs de Werkgroep Activiteiten in het leven geroepen. Deze groep is verantwoordelijk voor de activiteitenagenda van de afdeling. Voor de invulling hiervan laten we ons inspireren door eigen ideeën, goede voorbeelden, maar ook door suggesties van anderen.

Wil je graag bij ons aansluiten, of heb je zelf een suggestie of wens voor een lezing, discussie, culturele bijeenkomst of anderszins? Neem contact met ons op via activiteiten@hvgroningen.nl

De werkgroep is nog klein, dus nieuwe krachten en initiatieven zijn welkom!

De eerstvolgende nazomerse activiteit in Groningen is gepland op **15 oktober om 14:00** (Eigen Humanisme). Meer informatie volgt binnenkort op de website en in de volgende Schakel.

Ger Koenen, Donald Elsas en Welmer Boiten

Kennismaken maken met ecohumanisme

Het zal niemand ontgaan: de ecologische crises stapelen zich op. De opwarming van de aarde, het verdwijnen van planten- en diersoorten, het plastic in zee, de stikstof in natuurgebieden en de opkomst van (nieuwe) ziekten domineren de krantenkoppen. Armoede en ongelijkheid nemen toe omdat de gevolgen van de ecologische crises niet iedereen in gelijke mate treffen. Er lijkt sprake te zijn van een systeemcrisis waarbij ecologische en maatschappelijke aspecten in een complex verband verweven zijn. De mens speelt onmiskenbaar een grote rol en de erkenning hiervan impliceert een heroverweging van onze levensbeschouwingen en zal ook tot andere handelingsperspectieven moeten leiden.

Het Humanistische Verbond heeft daarom tijdens de Algemene Landelijk Ledenvergadering op 25 juni '22 besloten tot het uitwerken van het concept ecohumanisme. De kern van ecohumanisme is de erkenning van de

verbondenheid met en de eigen waarde van dieren, planten en de natuur. Voor het Humanistisch Verbond betekent het dat de mens niet los staat van de aarde en al haar menselijke en niet-menselijke bewoners, zowel van huidige als toekomstige generaties. Deze verbondenheid impliceert zingeving, verantwoordelijkheid en zorg. Het humanistische Verbond gaat ervan uit dat de mens in staat is daar vorm aan te geven.

Ecohumanisme leidt tot een verdieping van concepten als zelfbeschikking, autonomie en vragen over het goede leven. Het stelt waarden ter discussie waarop we ons handelen baseren. Leden van het Humanistisch verbond krijgen daarmee handvatten om hun handelen meer duurzaam te maken. Zij die zich hierin verdiepen kunnen wellicht als ambassadeur optreden in het uitdragen van een ecohumanistische kijk op het leven. Ook wil het Humanistisch Verbond door campagnes en publieksacties een breed publiek (van mensen die affiniteit hebben met de humanistische waarden) bereiken en bewust laten worden van de noodzaak om duurzamer te leven. Daarnaast wil het Verbond als levensbeschouwelijke organisatie geestelijke zorg bieden aan mensen die misschien moedeloos worden door het voortdurend strijden tegen ecologische crises. Hier wordt ook onderzoek naar gedaan.

In Groningen is inmiddels een Werkgroep Ecohumanisme gevormd met als doel het ecohumanisme vorm te geven en activiteiten te ontwikkelen. Op 12 november wordt een eerste workshop georganiseerd voor een breed publiek waarbij samenwerking met een natuurorganisatie wordt gezocht. Deelnemers zullen worden uitgedaagd met vragen en opdrachten die aanzetten tot nadenken over waarden, eigen gedrag, beleving en het omgaan met onze natuurlijke bronnen en afvalstoffen.

Ben je geïnteresseerd in duurzaamheid, klimaat en ecohumanisme? En wil je geïnspireerd raken door verhalen en vragen met elkaar te delen? Hou dan de activiteitenkalender van de Schakel in de gaten en zet **12 november** alvast in je agenda!

Voor vragen en/of deelname kunt u contact opnemen met de werkgroep Ecohumanisme via het mailadres ecohumanisme@hvgroningen.nl

Werkgroep Ecohumanisme Groningen

Bijeenkomst nieuwe leden op zaterdag 1 oktober 2022

Het bestuur van de afdeling Groningen heeft zich voorgenomen met ingang van het jaar 2022 twee keer per jaar een bijeenkomst te organiseren voor nieuwe leden. Eén in het voorjaar en één in het najaar. Diegenen die in het half jaar daarvoor lid zijn geworden van het Humanistisch Verbond of naar onze afdeling zijn verhuisd ontvangen hiervoor een uitnodiging via de mail. Dit jaar zijn de bijeenkomsten gepland op 21 april en op 1 oktober.

Met dit bericht willen wij de nieuwe leden vast attent maken op de bijeenkomst op 1 oktober a.s. Deze wordt gehouden in het Humanistisch Centrum van 10.30 uur tot 12.30 uur.

Tijdens deze bijeenkomst gaan we kort in op het begrip humanisme. Er zullen enkele bestuursleden en contactpersonen van activiteitengroepen aanwezig zijn, zodat u een beeld krijgt van wat u van onze afdeling kunt verwachten. Maar we hopen ook te horen welke verwachtingen er onder de nieuwe leden leven. Ervaringen en nieuwe ideeën zijn dus meer dan welkom.

HV Afdeling DRENTHE

Van het bestuur

Waar gaan we heen als HV Drenthe?

Het nieuwe meerjarenbeleidsplan "Een nieuw perspectief" van het Humanistisch Verbond landelijk is gepresenteerd op de Algemene ledenvergadering op 25 juni jl. Een zeer lezenswaardig document dat voor onze afdeling een mooie leidraad vormt voor de komende jaren. Lees meer op:

www.humanistischverbond.nl/strategie2026

Samen met de uitkomsten van de ledenraadpleging en de evaluatie van het afgelopen beleidsplan "*Samen je eigen weg bepalen*" vormt dit de basis voor de activiteiten in de komende jaren.

Op dit moment is al helder dat we, nu we als afdeling HV Drenthe verder gaan, ons moeten verdiepen in de behoeften van onze leden in de provincie. Suggesties hoe we dit het beste kunnen gaan doen zijn van harte welkom.

We mikken er als bestuur op dat we in het voorjaar van 2023 onze plannen voor de komende jaren kunnen bespreken met u. Mocht u willen bijdragen aan de voorbereiding daarvan laat dit dan aan ons weten.

Henk van der Zijden, voorzitter

Activiteitencommissie

HV-Café

Op elke tweede dinsdag van de maand in het Duurzaamheidscentrum, Bosrand 2, 9401SL Assen, in zaal De Punt aan de unieke ronde tafel.

Van tevoren aanmelden mag, maar is niet verplicht.

Aanvang 10.30 uur, einde ongeveer 12.15 uur

Data: 13 september, 11 oktober, 8 november, 13 december

HV-Wandelingen

Meestal wordt er op de laatste zondag van de maand een wandeling georganiseerd. De wandelingen zijn toegankelijk voor leden en niet-leden. Aanmelden mag, maar is niet verplicht. Voordeel van opgeven is dat u

gebeld kunt worden, wanneer het niet doorgaat i.v.m. weersomstandigheden.

Wilt u een ook een keer een wandeling organiseren, dan vernemen wij dat graag.

Zondag 25 september. Wandeling op het Heuvingerzand, Hooghalen

Aanvang:10.30

Vertrekpunt: Zwiggelterweg tegenover Galerie Wildevuur. (Zwiggelterweg nr.4). De wandeling wordt aangegeven met een bord langs de weg. Voor de parkeerplaats moet u een stukje het bos inrijden.

Afstand: 5 kilometer

Organisatie: Letty de Graaf 06 42 27 86 50, email: letty.graaf@planet.nl

Na afloop kan er in Hooghalen wat gedronken of gegeten worden.

Zondag 30 oktober. Wandeling in Kyllotsbos, Smilde en Veenbruggen

Aanvang:10.30

Vertrekpunt: Parkeerplaats naast tennisvereniging Kyllot aan de Suermondseweg 19a

Afstand: 5 kilometer

Organisatie: Jan Kolkman 0592-413291 / 06-30 88 87 26 / anjankolkman@gmail.com

Bijzonderheden: Na de wandeling kan er een bezoek gebracht worden aan de nabij gelegen Veenbruggen. Uitgebreide informatie is o.a. te vinden op: <https://www.hunebednieuwscafe.nl/2020/10/veenbruggen-bij-smilde/>

Zondag 27 november. Wandeling bij Oudemolen langs het Oudemolensche Diep.

(Drentsche Aa)

Aanvang: 10.30

Vertrekpunt: Parkeerplaats aan de Molensteeg, Oudemolen.

Afstand: ongeveer 5 kilometer

Organisatie: Anne Zijlstra, 06-51 52 77 45/0592-342720/ a.zijlstra1@gmail.com .

Na afloop voor belangstellenden lunch in Restaurant “De Fazant” in Oudemolen

Zondag 18 december Wandeling bij Boomkroonpad.

Aanvang: 10.30

Vertrekpunt: Steenhopenweg 4, 9533 PN Drouwen. Verzamelen op pleintje direct voor de winkel van Staatsbosbeheer.

Afstand: in overleg 3,5,7 of 9 kilometer

Organisatie: Wim Roeleveld. 06-51 32 28 51, roeleveld.wim@gmail.com

Bijzonderheden: normaal wandelen we de laatste zondag van de maand, maar omdat het dan 1^e kerstdag is, is de wandeling een week vervroegd. Na afloop nazit indien mogelijk in het restaurant van Staatsbosbeheer en anders elders.

Eten met gespreksstof

Deze activiteit heeft vanwege de corona geruime tijd niet plaats kunnen vinden. Gelukkig is het weer mogelijk deze activiteit te continueren. Er wordt afwisselend bij één van de deelnemers thuis gegeten. Als deelnemer kunt u van tevoren een onderwerp inbrengen. Het aantal deelnemers wordt beperkt tot maximaal 6 à 8. Deelname verplicht u niet om zelf ook een keer een bijeenkomst te organiseren, maar mocht u ook een keer “gasthuis” willen zijn, dan horen we dat graag van u. Aanmelden uiterlijk een week van tevoren.

Vrijdag 23 september

Locatie: Agnes Swierstra, Zandlust 6, 9482 WJ Tynaarlo

Tijd 17.15 – 20.00 uur

Kosten: € 7,50 p.p.

Aanmelden: 0592 853221; agnes.swierstra@gmail.com

Woensdag 19 oktober

Locatie: Annie en Geert Hilbrands Lantingehof 17 9403 PG Assen

Tijd 17.15 – 20.00 uur

Kosten: € 7,50 p.p.

Aanmelden: 0592-769031; geerthil@xs4all.nl

Woensdag 16 november

Locatie: Wietske Zwaagstra Lonerbroekweg 2, 9409 TR Loon

Tijd 17.15 – 20.00 uur

Kosten: € 7,50 p.p.

Aanmelden: 06-37 54 34 46; wietskezwaagstra@outlook.com

Museumbezoek

Een herstart is gemaakt in april jl.

In **augustus of september** naar Drents Museum: "In de ban van de Ararat"
Schatten uit het Oude Armenië. Zie www.drentsmuseum.nl.

Datum: op werkdagen.

Na aanmeldingen kom ik met voorstel van 3 data.

We gaan die dag waarop de meeste mensen kunnen.

Contactpersoon: Wim Roeleveld van de activiteitencommissie.

De activiteitencommissie:

Wim Roeleveld 06-51 32 28 51 0599-234497 roeleveld.wim@gmail.com

Jan Kolkman 0592-413291 anjankolkman@gmail.com

De volgende data kunt u vastleggen in uw agenda

12 oktober

Bijeenkomst over "*Polarisatie en Verbinding*" met Robbert Bodegraven,
Directeur van het Humanistisch Verbond

4 november

"*De kunst van het Falen*"; een lezing door Stine Jensen.

Deze lezing wordt georganiseerd door HV Drenthe i.s.m. de Verdieping.

Locatie: Podium Zuidhaege .

In memoriam Helmut Sikma

“Ik ga dood in nabijheid van warmte en harmonie”

Op 22 juni 2022 is ons betrokken HV-lid Helmut Sikma op 92-jarige leeftijd overleden.

Helmut was bijna 60 jaar lid van het Humanistisch Verbond en betrokken bij de afdeling Assen, waar hij een aantal jaren een bestuurlijke functie heeft vervuld en actief deelnam aan verschillende gespreksgroepen in Rolde en Assen. Het persoonlijke contact met mensen vond hij van groot belang en zijn rol als Humanistisch Uitvaartbegeleider heeft hij met passie vervuld. (1)

Zijn betrokkenheid bij het Humanisme blijkt ook uit een ingezonden brief in de Hugroniek van 2014, waarin hij pleitte voor meer samenwerking van het Humanistisch Verbond met Humanitas. Zelf kon hij zich daar niet meer voor inzetten: *“Op mijn leeftijd zijn mijn technische mogelijkheden afgenomen; die waren al minimaal en gezien de toenemende technologisering van het maatschappelijk gebeuren, zeg maar de sociale media, raak ik verder achterop.”*

(2)

Wij blijven ons Helmut herinneren als een markant lid van onze vereniging.

Het bestuur

(3)

MODERNE LEVENSKUNST

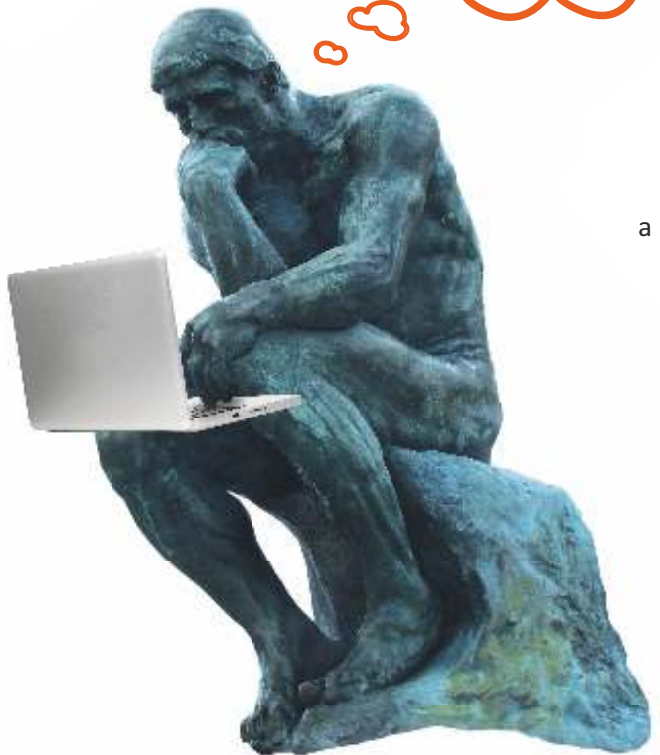
Cursus moderne levenskunst door Ronald Hünneke

Hoe geef jij je leven vorm?

Ronald Hünneke heeft als jongeling een vakantiebaantje en tijdens de lunchpauzes wordt er met alle vakantiewerknemers gevoetbald. Ze spelen de zwarten tegen de witten. Over in welk team Ronald moet spelen is onenigheid. Het compromis, dat volgt, is dat Ronald de ene keer bij de witten moet spelen en de volgende keer bij de zwarten.

“In wezen, eigenlijk” is dit discriminatie en legt het “ten diepste” Ronalds niemandsland bloot.

Ronald keek er anders naar: ik kan kennelijk goed voetballen, want iedereen wil mij graag in zijn team. Zo legt Ronald het verschil tussen essentialisme en nominalisme uit. Volgens het essentialisme kent iets

a

'wezenlijke, ten diepste bepalende elementen, die iedereen als zodanig herkent. Het nominalisme acht de individuele beoordeling van zaken het belangrijkste en bekommert zich minder om de universele gestalte ervan.

De filosofie cursus *Moderne Levenskunst* door Ronald Hünneberg is geen droge kennisoverdracht. Hij brengt de theorie naar alledaagse praktijk. Het maakt het gemakkelijker te begrijpen en het brengt veel vrolijkheid. En de filosofische structuren worden ondanks alle lossigheid niet overgeslagen. En ik denk dat ze zelfs beter blijven hangen door zijn manier van presenteren.

Toen Ronald met zijn vriendin op tangoles ging, moesten ze tijdens de eerste les tegenover elkaar gaan staan en ieder zo ver naar voren hangen dat ze de schouder van de ander raakten en zouden vallen als een van beide een stap van de plaats zou gaan.

Aristoteles vond dat je alleen door je met een ander te verhouden (bijv. in dialoog) kunt denken. Je kan alleen ontwikkelen/ontstaan in denken. Vriendschap gaat gepaard met dialoog. In vriendschap kun je denken, ontsta je. In Vriendschap ontwikkel je samen. Vriendschap ontwikkel je samen. Vriendschap kan niet eenzijdig bestaan.

Zo voelde Ronald tijdens de tangoles wat Aristoteles bedoelde: de afhankelijkheid en de meerwaarde van vriendschap. En door zijn plastische voorbeeld voelden wij het ook.

Bij de supermarkt waar Ronald boodschappen doet, zit heel vaak een dame

ZELFKENNIS

VRJJE KEUZES

SARTRE

MOOI LEVEN

SAAMHORIGHEID

NIETZSCHE

WIJSHEID

bij de ingang. Zij groet altijd vriendelijk. Ondanks dat hij niets weet van de situatie van de vrouw is hij geneigd haar een muntstuk in de hand te drukken. De vrouw vertegenwoordigt de “ blik van Levinas”: De gewaarwording van iemand zien in die situatie doet een beroep op je ethiek. Zintuiglijke waarneming ligt ten grondslag aan veel beslissingen.

En dan hadden we Sartre al gehad die ons in de spiegel liet kijken, je voor je eigen rechtbank laat verschijnen en verantwoording tegenover jezelf laat afleggen. Neem je verantwoordelijkheid: kies en handel.

Beeldend vormt Ronald zijn cursus. Niet verwonderlijk als je weet dat hij ook toneelschrijver en acteur is. En maandelijks treedt hij op in Podium Zuidhaege met stand-up filosofie.

De laatste les van de cursus van het Humanistisch Verbond behandelt Foucault. Ronald confronteert: Foucault is een anti-humanist: Hij meent dat mensen worden gedisciplineerd (niks zelf denken) door een algemeen denken en willen (ontstaan en ontstaat ook in interactie) en dat wordt bepaald door de norm of en hoe je kunt werken. Alle systemen, zoals zorg en onderwijs, worden daardoor geleid. Wij kennen de disciplinerende structuren niet altijd

bewust, ze liggen niet altijd aan de oppervlakte. Ons dagritme wordt bijv. bepaald door de werktijden. Slaap- en waaktijden, schooltijden, visites, sporttijden etc. zijn daar aan aangepast.

Maar gelukkig: ethiek is de manier waarop je voorbij de randen van de disciplinerende van je leven een kunstwerk maakt.

En dat is toch ook wat veel humanisten proberen te doen en het liefst ook nog in dialoog.

Omdat de cursus zo goed is bevallen aan de deelnemers, speelt het bestuur met het idee, Ronald Hünneke te vragen nogmaals een aantal bijeenkomsten te leiden.

Wilt u zich ook op een laagdrempelige en toch degelijke manier in filosofie verdiepen, houdt dan de Nieuwsbrief in de gaten. Natuurlijk staat het u vrij uw enthousiasme hiervoor al vast aan het bestuur kenbaar te maken.

Hedwig Udding-Blok

KLEI EN HET WITTE GOUD

Een korte verhandeling over het oudste ambacht ter wereld: de pottenbakker.

Klei is een vettig afzettingsmateriaal uit de oertijd, dat verspreid, zich heeft vastgezet in aardlagen. Het wordt al in de prehistorie gebruikt als grondstof voor het vervaardigen van afgodsbeelden en gebruiksvoorwerpen zoals potten en vaten voor opslag van spijs en drank. Kaolien is de zuiverste vorm van klei, dat toegepast wordt bij de productie van porselein, het zgn. witte goud. Porselein is een melange van kaolien (50%), kwarts (25%) en veldspaat (25%). Dit recept wordt al in 3000 voor Chr. ontdekt en zeer geheim gehouden. Kaolien is vettig en heeft een hoog smeltpunt; het veldspaat werkt smeltpunt verlagend en bevordert de viscositeit; kwarts vermagert en zorgt voor hardheid. Men wist in de oudheid het vuur goed op te stoken en te temperen, want klei en porselein hebben twee keer een kwarts sprong nodig, het herschikken van de kristallen op 227 graden en 573 graden; tijdens het totale stook procedé vindt een krimp plaats van 12-15 % In het Drents museum is op dit moment de tentoonstelling Ararat te bewonderen; de potten zijn een staaltje van techniek.

Een stukje geschiedenis. Rond 3000 wordt in China het recept van porselein onder geheimhouding ontdekt. Het wordt gebruikt bij ceremoniële activiteiten in de godsdiensten en bij diverse rituelen. Pas in de 7^e-9^e eeuw worden de glazuren ontwikkeld, een soort glaslaagje, en daardoor een versteviging van de vorm. De techniek van het decoreren zal daarna een vlucht nemen. Denk aan het kobalt blauw dat wij ook van delfts blauw kennen . Porselein is uitstekend materiaal voor serviesgoed, want het is smaakloos. De VOC schepen veroveren ladingen porselein, het zgn. kraakporselein. We hebben het dan over 1603. In 1713 worden in Meissen eigen glazuur recepten ontwikkeld en daarmee ontstaat de oprichting van de Kon. Saksische Porselein Fabriek Dresden. Ook nu treden de geheimen naar buiten en ontstaan er meerdere porselein fabrieken in diverse landen, allen met hun eigen kenmerken en procedés.

In de 18e Eeuw komen tafelmanieren en theeceremoniën in de mode. Het serviesgoed wordt uitgebreid, het is een manier om je welzijn te profileren aan de buitenwereld. In de 19e en 20ste eeuw worden interieurs opgeleukt

met grote wandborden met stichtelijke teksten, het driedelig kaststel staat te pronken en de schoorsteenmantel vol snuisterijen.

Het procedé ontwikkelt zich verder en de gietmallen bewijzen grote diensten voor het sanitair, de toiletpot en het fonteintje. Tegenwoordig worden we overvoerd door spul uit China, dat via Hema, Ikea en Action zijn weg vindt naar onze interieurs voor een habbekrats. Decoratie technieken die een verfijnde en vaste hand vereisen, worden vervangen door plakplaatjes, die misschien nog met een paar “handgevormde klodders” opgevuld worden. Porselein heeft zijn nut bewezen bij het produceren van isolatoren. U zult het misschien niet verwachten, maar klei wordt gebruikt in de farmacie en de cosmetica om reinigende eigenschappen.

Er zijn verschillende vormen van stooktechnieken, die mede bepalend zijn voor het eindresultaat.

1. Van oudsher de veldoven, een gat in de grond gevuld met brandbaar materiaal, waarop de voorwerpen geplaatst worden, afgedekt met plaggen tot er geen lucht meer bij kan komen. De vette rookontwikkeling bepaalt het gevlamde eindresultaat.

2. De houtoven waar het stookproces dagenlang kan duren en doorlopend beheerst moet worden.

3. De gasoven waarmee geëxperimenteerd kan worden d.m.v. reductie (het onttrekken van zuurstof aan het klimaat binnen de oven) door toevoegingen van zouten, voor de kenmerken van verglazing en het pendelen, waardoor kristallen kunnen ontstaan.

4. De elektrische oven, tegenwoordig computer gestuurd.

Tenslotte: De waardering van de pottenbakker en keramist, hoe hoog gekwalificeerd ook, is aan de magere kant. Het vak wordt gezien als een ambacht, de vormen en de decoratie zijn aan traditie onderhevig. Het is de Nederlandse Lies Cosijn die zich beijverd heeft om keramiek als kunst te beschouwen, vrije vormen met zelfexpressie, ongebonden aan culturele overtuigingen, het mag een boodschap zijn.

Keramiek wordt in Nederland ondergewaardeerd t.o.v. landen als Duitsland en Frankrijk. In Japan en Korea staat keramiek juist in hoog aanzien. Het mag niet perfect zijn. In dat geval moet er een imperfectie aan toegebracht worden. De theecultuur met Raku komen is een belangrijke traditie.

Nu neem ik u graag mee naar mijn eigen wereld van Keramiek, mijn werkplaats Eigenzinnig keramiek.

Als ik een pak porselein open maak (12 1/2 kg) is daar al heel wat aan vooraf gegaan. Porselein is een melange die maandenlang in opslag ligt om te rotten, dat is goed voor de viscositeit. Met mijn snijdraad doorklief ik de massa voor een passende hoeveelheid, het voelt koud en massief, maar als goud in mijn handen. Ik ga het eerst masseren, kneden of walsen tot het elastisch wordt. Dan is het opschieten geblazen, want het droogt enorm snel. Voor de draaier geldt dat zij met precies de juiste hoeveelheid water de vorm omhoog trekken, iets te veel en alles zakt als modder in elkaar. Voor mijn vrije werken bevochtig ik hooguit even mijn handen aan een vochtige spons. Het "spel" kan beginnen. Ik bewerk het porselein met ritmische slagen over

een mal tot een dun laagje waarin scheuren en gaten ontstaan. Daarbij ben ik op zoek naar een transparante, dynamische vorm en dat vereist ervaring en geduld. De manier van slaan bepaalt wat er onder mijn handen gebeurt: hoe ver kan ik gaan, de balans. De vorm wordt “op een “bedje” te drogen gelegd en gaat vervolgens de oven in voor de Biscuit Stook op 900 graden. In mijn oven is dat een proces van 3 dagen: stoken en afkoelen.

Daarna kan het glazuur beginnen, waarbij ik mijn eigen recepten volg. Het glazuur heeft een karnemelk dikte en kan gespoten, gedompeld of gekwast worden. Ik werk met een compressor en een spuitkabine. De toets van de kleur wordt bepaald door de melange van ijzer, mangaan, kobalt, koper, oxydes en carbonaten. De mogelijkheden zijn enorm: glanzen, matteren, het basis glazuur is van invloed op de kleur van de mineralen. Veelkleurigheid is kenmerkend voor mijn werk.

Dan kan de 2^e stook beginnen, de gladbrand, op 1180-1240 graden (porselein kan tot 1300-1400graden gestookt, maar dat verdraagt mijn oude oven niet.) Wordt mijn noest werken en geduld beloond ? Dat zie ik als de ovendeur op 100 graden opengaat.

Ik realiseer mij de beknoptheid van mijn verhaal, binnen de context van De Schakel heb ik mij willen beperken. Bent U geïnspireerd? Zie internet: klei, porselein, er gaat een wereld voor u open. U vindt het vast de moeite waard om in uw eigen huis op zoek te gaan naar de schat van het witte Goud: Wat heeft het u te zeggen?

Ps. Expo: In de ban van de Ararat, Drents museum tot 30-10-2022

Ps. Keramiekmuseum Princessehof Leeuwarden

Ps. www.eigzinnigkeramiek.nl

Anneke Aangeenbrug

Nu is het aan ons; Zomer 2022: een oproep tot echte democratie

Terwijl de oorlog voortgaat in de Oekraïne genieten we in veel Europese landen van onze vakantie. Voor de zoveelste keer hebben we in veel landen te maken met een sterke stijging van vluchtelingen, heftige natuurverschijnselen, zoals hitte, droogte, bosbranden en overstromingen. Als we hier maar niet aan gaan wennen.

Wij zijn dit jaar met auto en vouwwagen op tour door Duitsland, Oostenrijk en Slovenië (het land van de bijen). Ook nu weer met een dubbel gevoel. We hadden grote behoefte om er weer eens op uit te gaan, na periodes van griep en corona, waardoor we onze vakantie ook nog eens 1,5 week moesten uitstellen. We besloten toch te gaan. De berichtgeving in de krant stemt niet optimistisch, geen wonder dat mensen het nieuws niet meer tot zich willen nemen. Toch raad ik u aan om het te blijven volgen en vooral te zoeken naar de lichtpuntjes.

Zo'n lichtpuntje is het lezenswaardig pamflet "Nu is het aan ons; een oproep tot echte democratie", over hoe we als burgers de huidige malaise in de besluitvorming in ons land kunnen doorbreken en ook hoe we daarmee polarisatie kunnen tegengaan en verbinding tussen mensen kunnen versterken. Eva Rovers doet dit op overtuigende wijze in haar pleidooi voor het instellen van burger(be)raden.

In onze omliggende landen zijn ze al een stuk verder met de instelling daarvan. Uiteraard dient dit proces zeer zorgvuldig uitgevoerd te worden en met de zekerheid dat de aanbevelingen van de burgerraden ook serieus worden genomen en tot uitvoering gebracht.

"Een burgerberaad laat inwoners politici helpen om beslissingen te nemen over complexe - vaak polariserende - onderwerpen. Een groep gelote burgers doet, op basis van uitgebreide informatie en overleg, aanbevelingen over beleid.

De deelnemers aan een burgerberaad vormen een dwarsdoorsnede van de samenleving. De uitkomst van een burgerberaad is een gezamenlijk besluit of een set aanbevelingen die door de vraagsteller – meestal de politiek – wordt gebruikt om besluiten te nemen. Een burgerberaad is dus geen vervanging van het parlement of de gemeenteraad; het is een aanvulling op en versterking van het huidige democratische stelsel." (bron website:

bureauburgerberaad.nl)

Ik raad u aan het boekje van Eva Rovers te lezen. De afdeling Den Haag van het HV heeft hier onlangs een avond aan gewijd. Het is ook een mooie voorbereiding op de dialoog die we in oktober over polarisatie en verbinding gaan voeren met de directeur van het Humanistisch Verbond Robbert Bodegraven. Maar bovenal wil ik u als inwoner van Drenthe vragen om ook de instelling van een burgerraad voor Drenthe te volgen en te ondersteunen. U kunt bij voorbeeld de [ondersteuningsverklaring](#) ondertekenen en er zo voor te zorgen dat het onderwerp "Instelling van een permanent burgerberaad in Drenthe" wordt geagendeerd voor bespreking in het [Drents parlement](#). Hiervoor zijn tenminste 400 handtekeningen nodig. Doel is om ook in de provincie Drenthe een permanent Burgerberaad in te stellen. Welke humanist is daar nu geen voorstander van? Dus met onze 600 leden in Drenthe kunnen we voor elkaar krijgen dat het in ieder geval besproken kan gaan worden.

Daarnaast vindt u op de website ook het agenderingsvoorstel voor het oprichten van een "[Visiecentrum](#)". Ook dit lijkt een goed voorstel om de betrokkenheid van burgers bij het openbaar bestuur te vergroten.

Henk van der Zijden

REGIO NOORD

Humanistische contacten

voor een landelijk overzicht van humanistische organisaties: zie www.human.nl

Humanistisch Vormingsonderwijs HVO

HVO Primair- Org. voor docenten HVO en Levensbeschouwing in het openbaar basisonderwijs. Eltjo Dijk is de regiobegeleider Fryslân
Mail: e.dijk@hvo.nl

Filosofiewerkgroep Fryslân

Ron Muijzer, Raard, 06 337 81 823
ronmuijzer@yahoo.com

Humanistisch geestelijk raadslieden

Carla Bellers, carla.bellers@mcl.nl
MCL Leeuwarden

Myriam van der Vorst, 0513 685 739
Tjongerschans Ziekenhuis Heerenveen

Jan Sipma 06 8320 7732
Meriant

Marcelle Mulder, 06 308 12 853
Zorgorg. Patyna, Sneek
marcelle.mulder@patyna.nl

Agaath Heijboer, 050 3613884 of 3612030
a.a.heijboer@umcg.nl

NNCZ/Jannes van der Sleedenhuis
Hoogeveen
Bas van der Sijde, contact: 0528-266944
Nannie Bos

Sichtpunt.frl geestelijke verzorging voor mensen in de thuissituatie

Humanistische geestelijke verzorging bij Justitie

Dr. S van Mesdagkliniek, Groningen
Jeannette van der Meijde, 050 5221221

Eva Boer, PI Veenhuizen,
locatie Esserheem 08807 37123
locatie Norgerhaven 08807 36885/36882

PI Marwei Jacob Oeverbeek
j.oeverbeek@dji.minjus.nl

GGZ Friesland, locatie Franeker

Wietske Cuperus, geestelijk verzorger
aanwezig: di, do, vrij 06 83 263 099
wietske.cuperus@ggzfriesland.nl

Vrij gevestigde Humanistische Raadslieden

Mirabelle A. Schaub-de Jong
050-5252253 / 0620732179

Jan Sipma
06 2099 1738

Humanistische geestelijke verzorging bij Defensie

Johan Willem Frisokazerne, Assen
Wiebe Arts, 06-12967358

Humanistische geestelijke begeleiding

Het leven vormgeven is niet altijd eenvoudig. Humanistische geestelijke begeleiders helpen - met gesprekken, advies en ondersteuning - om evenwicht te vinden als het even moeilijk gaat. Humanistisch geestelijk verzorgers werken bij defensie, justitie, in de zorg of zijn vrijgevestigd. Vrijgevestigde geestelijk verzorgers kunnen ook helpen vorm te geven aan een humanistische relativering.

Humanistische Uitvaartbegeleiding

Nabestaanden vinden het moeilijk een toespraak te schrijven of uit te spreken. Een humanistische uitvaartbegeleider helpt u daarbij. Mogelijkheden zijn een gesprek-bij-leven en een gesprek met nabestaanden. Een humanistische uitvaartbegeleider heeft een speciale opleiding gevolgd en biedt hulp op basis van kennis en ervaring. De begeleider is humanist en heeft oog voor de waardigheid en eigenheid van elk mens en begrip voor de kronkelwegen van het leven.

Er is een speciale website waar u alle informatie vindt:

www.humanistischeuitvaart.nl

0517 417799 HUB Fryslân

0900 33302020 HUB Drenthe

Humanistisch Verbond Sprekers bij uitvaarten

<https://humanistischeuitvaart.nl/sprekers/regio-drenthe-overijssel-en-flevoland/>

Een executeur testamentair van het Steunfonds Humanisme?

Wat moet er gebeuren als ik er niet meer ben? Het is misschien niet plezierig, maar wel goed om er eens bij stil te staan. Want wie regelt uw uitvaart? Wie zorgt ervoor dat de wensen uit uw testament worden uitgevoerd en handelt allerlei praktische zaken af?

Als er in uw omgeving niet direct iemand is om dit voor u te regelen, kunt u het Steunfonds Humanisme als executeur inschakelen. De medewerkers regelen uw zaken met respect, zorg en oog voor detail.

Leden bezoeken leden Fryslân

Contact te leggen voor iemand met verzoek of aanbod te ontmoeten, wonend in:

Postcode gebied 8441-9091

Jac.Konig@kpnmail.nl of [0653172732](tel:0653172732)

Postcode gebieden 8391 - 8434 en 9109 –

9296 sakevanderkloet@gmail.com of

[0650634629](tel:0650634629) [Palavergroep opstarten:](#)

secretariaat@hvfryslan.nl

Stichting Abraham Vellinga

Piet Postma secr. Dubbelstraat 1-4

8561 BC Balk piet@pjpostma.nl

0514 581879

Bijlenga Stichting

Jan Dijkstra jan.dijkstra.mz@gmail.com

Marjoleine Beers secretariaat@hvfryslan.nl

HUMANITAS

Humanitas Assen

Brunelstraat 77, 9404 KB Assen
0592 311 121 assen@humanitas.nl

Humanitas Groningen

A-kerkhof 22 ZZ, 9711 JB Groningen
050 3120633 info.noord@humanitas.nl

Humanitas De Stellingwerven

DeStellingwerven@humanitas.nl
secretaris: Rikus Hermelink

Humanitas Leeuwarden

leeuwarden@humanitas.nl

Humanitas NO-Friesland

no.friesland@humanitas.nl

Humanitas NW-Friesland

nw-friesland@humanitas.nl

De Fryske Marren (DFM)

defriesemerren@humanitas.nl

Humanitas Smallingerland/Opsterland

smallingerland-
opsterland@humanitas.nl

Humanitas ZW Friesland

zw-friesland@humanitas.nl
Josée Peereboom secr.
0515-424416

Humanitas Heerenveen

heerenveen@humanitas.nl

foto Haye Bijlstra

BESTUREN

Afdelings

FRYSLÂN

Jan Wijbenga, voorzitter@hvfryslan.nl
Marjoleine Beers, secretaris en ledenadministratie
secretariaat@hvfryslan.nl, 06 5311 2732
Bart van 't Veer, penningmeester@hvfryslan.nl
Roeleke Naber, lid

DRENTHE

Henk van der Zijden, voorzitter, 0592 20 33 12 / 06 23 60 91 01
henkvanderzijden@outlook.com
Fieneke Stronkhorst, secretaris
0592 34 27 20 / 06 21 36 32 23 secr.hvdrenthe@gmail.com
Hedwig Udding-Blok, penningmeester a.i.
pen.hvdrenthe@gmail.com (financiële post) en
udding-blok@hetnet.nl (voor de overige post) 06 5759 22 08
Marlon Busstra, bestuurslid communicatie, 06 1320 0785
communicatiehvasen@gmail.com

GRONINGEN en Ommelanden

Marijke van de Hel, voorzitter
marijkevandeheil@gmail.com
Ieke Verveld, secretaris
secr.hvgron@gmail.com 06 10264135
Willem Waard, penningmeester
penningm.hvgron@gmail.com
Lenie Kootstra, lid, Leniekootstra@gmail.com
Welmer Boiten welmerboiten@gmail.com
Ger Koenen, gerkoenen@hotmail.com

JONGE HUMANISTEN

Ivo Hengst, jong hv: ivo_hengst@hotmail.com

3	Agenda
4	Cursussen in het Noorden
9	Filosofiecafé FRL
10	BBRRR
11	Palavers Leeuwarden
12	Filosofie voor een BP
17	Workshop
18	Palavers ZW FRL
19	Peulen & praten
20	Erasmus
21	Het woelige...
25	Vacatures FRL
26	Jonge Humanisten GR
29	Wandelen GR
30	Zindag GR
31	St. Huisvesting GR
32	Boekbespreking
36	Saamhorigheid
38	Ecohumanisme
40	Nieuwe leden GR
41	Wandeling en activiteiten DR
45	IM Helmut Sikma
46	Moderne Levenskunst
50	Klein en het witte goud
54	Nu is het aan ons
56	Adressen

INHOUD